

HAL
open science

Futur e clitics

Patric Sauzet

► **To cite this version:**

Patric Sauzet. Futur e clitics. Toulouse à la croisée des cultures : 5ème Congrès de l'Association Internationale d'Études Occitanes, Aug 1996, TOLOSA/ Toulouse, France. pp.383-402. hal-03172788

HAL Id: hal-03172788

<https://hal.science/hal-03172788v1>

Submitted on 18 Mar 2021

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Patric Sauzet*

Futur e clitics.**

1 . Lo problèma.

Un bon nombre de parlars occitans (lengadocian del nòrd e oriental) presentan una realizacion en [ɔ] de las tresenas personas dels vèrbs “ anar ”, “ far ” e “ aver ”:

- 1) “ va ”, “ fa ”, “ a ”.
[bɔ] [fɔ] [ɔ]

Las formas del futur, istoricament formadas amb l’auxiliar “ aver ”, presentan parallèlament de finalas en [ɔ] a las meteissas personas:

- 2) “ dirà ”, “ cantarà ”.
[di'rɔ] [kanta'rɔ]

Se poiriá pensar a un procès especific que toquésse las “ -a ” finalas tonicas e las labializèsse (coma son labializadas las “ a ” pòsttonicas, e/o atònas, e/o prenasalas segon los dialèctes). La règla, ça que la, auriá d’èsser limitada a las formas verbalas. Sabi pas que de realizacions en [ɔ] sián atestadas per “ a ” en finala absoluta dins:

- 3) “ un ba ”, “ un ga ”, “ un gra ”, “ (de)ja ”, “ mamà ”, “ papà ”, “ cacaracà ”.
*[ym'bo] *[yŋ'gɔ] *[yŋ'grɔ] *[(de)'dʒɔ] *[ma'mɔ] *[pa'pɔ] *[kakarə'kɔ]

2 . Labializacion de las pòsttonicas.

Puslèu doncas que d’avançar un procès fonologic morfologicament condicionat, se pòt pensar a pausar un parallelisme amb la realizacion de las formas encliticas coma:

- 4) a) “ manja-la ” (vs “ la manja ”) [mandʒɔ'lɔ] ([la'mandʒɔ])
b) “ diga-vò ” (vs “ va disi ”) [diʒɔ'βɔ] ([ba'dizi]) (per “ diga-o ”, “ o disi ”)

Lo darrièr exemple mòstra la productivitat del sistèma, ja qu’es una innovacion qu’interprèta segondàriament un “ (v)ò ” tonic pòstverbal coma una realizacion de /(v)a/ jos-jasent, clitic e segondàriament accentuat (d’aquí la creacion de “ va ” proclitic).

Istoricament las formas encliticas s’explican en pausant que la realizacion labializada de l’“ a ” resulta dins un primièr temps de sa pòsttonicitat quand l’enclitic èra pas accentuat. Quand l’enclitic recep puèi l’accent (coma es lo cas generalament dins la lenga modèrna) lo timbre vocalic demòra. D’un biais lo fenomèn es parallèl a la realizacion de las finalas “ -ia ” de l’imperfach (“ -iá ” dins la lenga modèrna). Lo resquilhament d’accent aprèp la sinerèsi consèrva lo timbre vocalic aquesit quand la vocala èra pòsttonica.

---

* Université de Paris VIII (Vincennes-Saint Denis), Département des Sciences du Langage & URA CNRS 1072, 2, rue de la Liberté, 93526 Saint Denis cedex 02 (patrick.sauzet@wanadoo.fr).

** Comunicacion al Congrès de l’AIEO, Tolosa 19-24 d’agost de 1996, publicada in Jacques Gourc et François Pic eds 1998 *Toulouse à la croisée des cultures : Actes du 5ème Congrès de l’Association Internationale d’Études Occitanes*, vol 2, p. 383-402.

- 5) [di.'zi.a] “ dizia ” Occitan medieval.
 [di.'zi.ɔ]
 [di.'zjɔ] “ disia ” Occitan modern (lengadocian general).

Avanci doncas l'ipotèsi d'una realizacion clítica dels tres vèrbs monosillabics citats çai-dessús. Tanben l'auxiliar “ aver ” en fonccion de morfèma de futur pòt èsser considerat enclitic dins qualque sens.

3 . Cliticat de l'auxiliar.

I a un modèl al caractèr clitic d'un vèrb. S'agís del vèrb “ èsser ” qu'es clitic (al mens atòn) a la tresena del singular, un caractèr eiretat de l'indo-europèu.¹

- 6) “ aquò's pas aquò ” [(a)'kɔspa(za)'kɔ]
 “ aquò èra... ” [a'kerɔ...] (tanben “ aquò'ra ”, particularament en cò de Mistral)

Sembla tanben qu'avèm d'indicis d'una atonicitat del vèrb “ aver ” dins la lenga medievala. Demest las irregularitats accentualas reveladas per la metrica donadas per Dominique Billy, la màger part concernisson de formas d'“ aver ” a la tresena del singular. Billy 89:58 cita, segon Appel 28, un bon nombra de cases d'*extasis* (reculadas d'accent) en cò de Rambaud d'Aurenga que son de futurs. Aital:

- 7) “ acompaira ” e autres futurs en rima feminina (per “ acompairà ” esperat).
 Raimbaut d'Aurenga *Cars, dous e feinz* (Billy 89:58, segon Appel 28)

Tanben las “ *post-toniques supplétives* ” donadas dins lo meteís Billy 89: 64 son, o remarca Dominique Billy, per la màger part de formas de tresena del singular d'“ aver ”. Aital per exemple aquestas rimas de Joan Estève:

- 8) Sénher, car a
 vòstra cara
 semblan de murir.
 Joan Estève *Ogan ab freg que fazia* (Billy 89: 64, segon Vatteroni 86)

Billy dona d'autres exemples de Bernat Alanhan de Narbona, Pèire Guilhem Cazals, Cerverí e un anonim.

Se pòt pensar que, puslèu que d'*extasi* (concebuda coma un artifici poetic que destòrç la fonologia normala en impausant una reculada de l'accent), s'agís d'un fonccionament fonologic regular, al mens dins d'unas formas que i a de la lenga.

Avanci doncas l'ipotèsi d'una realizacion atòna e clítica de “ a ”, expandida puèi al plural e als autres vèrbs monosillabics en “ -a ”. L'evolucion seriá estada coma seguís:

¹ L'atonicitat explica tanben perquè avèm “ es ” [es] e pas *[es] a la tresena persona (vs [es], “ ès ” a la segonda).

- 9) - occitan medieval: - “manjara” [man'dʒara] (dial.) - “manja-la” [mandʒala]
 - estapa intermediària: - “manjara” [man'dʒarɔ] - “manja-la”
 [mandʒɔlɔ]
 - occitan modèrn: - “manjarà” [mandʒa'rɔ] - “manja-la” [mandʒɔ'lɔ]

Se consideram que lo pronom “la”, e mai foguèsse accentuat dins la lenga modèrna demòra un enclitic, podèm èsser temptat de considerar tanben los vèrbs monosillabics en “-a”, e “a” bèl primièr, coma de clitics.

I a un autre cas ont s'es pogut suspausar una irregularitat o una licéncia metrica, mas ont ja Carl Appel pausa una varianta morfològica. S'agís de las formas d'imperfach de G.Riquièr dins la 6^{ena} *pastorèla*: “*Dona, ia no poiriatz*” çò es “-iatz”, en rima femenina.

- 10) - Dona, ja no poiriatz
 quar no.us puesc desamar
 - Senher, quant o fariatz,
 ie.us vuelh totz temps honrar.
Guiraut Riquièr Seisena pastorèla: A Sant Pos de Tomeiras
 (in Appel 1907: 65, 93 ...; 104; Billy 89: 58)

En fach, representa una evolucion de l'imperfach cap a l'accentuacion columnala, atestada en catalan en particular. Se se pòt parlar d'una “licéncia”, es dins lo sens de la causida d'una forma dialectala, benlèu estigmatizada e ordinàriament rebutada, dins una pèça poetica. Pas dins lo sens d'una rompedura absoluta amb la fonologia o las fonologias de la lenga.

Lo futur accentuat a la finala es evidentament lo mai corrent. Sufisca de citar aquestes vèrbes:

- 11)a Mas lo mieu chans comens'aissi,
 com pluz l'auziretz, mais valra, **a, a**.
Jaufré Rudèl No sap chantar qui son non di (in M. de Riquer I, 83: 13, 1; 167)

La tonica finala “-a” (esperlongada dins lo darrièr vèrs de cada cobla) es un futur dins 9 cases de 19, una forma verbalas monosillabica dins 3 cases (“va”, “fa”, “ha”), una forma monosillabica prefixada (“desva”) dins un cas, una altra forma verbalas dins 3 cases (“sostra”, “esca”, “esta”), una altra forma (advèrbi: “la”, “sa” o nom: “Tolza(n)”) dins 3 cases. Son las tres darrièiras menas de formas clarament tonicas.²

Lo meteís poèma mòstra, dins la tornada, una accentuacion del clitic pòstverbal:

- 11)b Bos es lo vers, e faran **hi**
 calque re don hom chantara, a, a.

Que siá clar doncas que pretendi pas que las tresenas personas del futur avián l'accent sistematicament penultim, ni que las formas “a, fa, va” èran sistematicament atònas. Sugerissi solament que puguèt èsser un sistèma dialectal, que se manifestèt marginalament dins la poesia medievala, e que puguèt donar naissença a las formas labializadas modèrnas.

² Encara que “ça” e “la” pòscan fonccionar coma clitics (cf. Skårup 75, 86) e que la reaccentuacion “Tolza” de “Tolzan” siá atestada en antroponimia.

4 . Classificacion dels morfèmas e linearitat.

Delai de l'explicacion diacronica d'aquelas formas se pausa la question de la classificacion dels morfèmas segon que son afixats o non, accentuats o non (e per subrepés segon lo mecanisme primari o segondari que li atribuís un accent), qu'ocupan o non, dins lo cas dels morfèmas liures, la plaça esperada per sa caracterizacion categoriala.

Prepausi, per bastir aquela classificacion, a costat del caractèr accentuat o accentogèn per utilizar lo concèpte de Paul Garde (Garde 68), d'utilizar una propietat de "taxicitat" sus la basa d'aquela que se pòt fondamentar la realizacion afixala o clítica d'un morfèma. La taxicitat, lo caractèr taxic, definís la visibilitat autonòma d'un morfèma per l'ordenacion sintaxica. Lo fons teoríc de l'anàlisi que prepausi es que l'òrdre dels morfèmas resulta per part de mecanismes sintaxics, que manejan los morfèmas (o los conjonches de morfèmas: los mots) taxics, per part de la fonologia a través un esperlongament dels mecanismes que donan un òrdre als segments d'un morfèma.

La linearitat, la successivitat dels fonèmas e dels morfèmas, es una consequéncia de l'oralitat del lengatge que limita çò que pòt èsser coexprimit. La linearitat es doncas un efèch d'una constrencha de performància, de realizacion, d'execucion. Deçai de tota realizacion (dins lo saber pre-enonciatiu del parlaire), i a pas de rason de pausar res d'equivalent a la linearitat (o al temps). Çò sol qu'es necessari es una organizacion ierarquica dels morfèmas e una accessibilitat de son contengut semantic, categorial e fonic. Presupausar la linearitat es coma s'imaginar que la pasta fa ja una polida veta cilindrica dins lo tub de dentifrici avans que siá esquichat aquel.

Partent d'aquí, ai prepausat endacòm mai (Sauzet 93, 96) doas causas:

12) Ipotèsis tocant la linearitat:

A) la linearizacion deu èsser derivada, non solament **entre** los morfèmas, coma es generalament admés, mas tanben **dins** los morfèmas,

B) la linearizacion resulta de dos procèsses, un procès extèrn qu'ordena de mots, un procès intèrn qu'ordena de segments (de fonèmas) puèi de sillabas dins los mots. La linearizacion intèrna ordena tanben, per un efèch segondari, los morfèmas dins los mots: autrament dich la morfologia es d'un biais un efèch de la fonologia.

Las lengas diferisson, entre autras causas, per l'importància que donan a cada procès. En esquematizant un bon pauc, pausarem qu'una lenga sens morfologia coma lo chinés (lengas dichas "isolantas") ordena pas los morfèmas que per linearizacion extèrna. Inversament una lenga "polisintetica", coma l'esquimaud o d'unas lengas amerindianas que i a, fan jogar un ròtle maximal a la linearizacion intèrna.

I a de rasons que pòdi pas desenvolopar aici de pausar que la linearizacion extèrna plaça lo cap d'un sintagma a l'iniciala (se i a pas d'ajonccions) mentre que la linearizacion intèrna a per efèch que lo cap apareis final. (Per una defensa de l'idèa que lo cap d'un sintagma es universalament inicial, cf. Kayne 94, la finalitat dels caps morfologics es enregistrada per

Edwin Williams amb lo nom de “ Righthand Head Principle ”, ai prepausat de fondar aquesta observacion coma un efiech fonologic, cf Williams 81, Sauzet 94, 96.)

Una meteissa relacion se pòt exprimir en morfèmas extèrnament linearizats o intèrnament, d’una lenga a l’autra e mai dins la meteissa lenga. Comparem consí la meteissa estructura donada en (13)a se realiza diversament dins las formas occitanas (13)b&c e la forma romana (13)e d’un costat, e dins la forma romana definida, (13)d, d’un autre costat. Cal ben ténen d’a ment que l’estructura (13)a implica pas d’òrdre per se: enregistra pas qu’una ierarquia. L’element “ det. ”, “ especificador ” o “ cap fonccional ” segon las analisis, es notat a man esquèrra per una mèra convencion. Aicí seguissèm l’analisi que fa dels articles de caps fonccionals (e correlativament del “ sintagma nominal ” un “ sintagma determinatiu ”, cf. Chomsky 86 per la formulacion iniciala e Rouveret 94 per una presentacion e una evaluacion recentas en francés).

- 13) a) [det [N]]
- b) [lo [professor]] → “ lo professor ”
- c) [un [professor]] → “ un professor ”
- d) [-ul [profesor]] → “ profesorul ”
- e) [un [profesor]] → “ un profesor ”

Pausem una propietat de “ taxicitat ”, de capacitat a ocupar una “ taxis ”, una plaça per la sintaxi. Aquela propietat establís la visibilitat del morfèma o del mot (conjonch de morfèmas) que la possedís per la linearizacion extèrna (sintaxica).

Pausem mai qu’aquela propietat es basicament possedida per las raices de las categorias majoras, noms, adjectius, vèrbs. Quand un cap estructural es “ taxic ” e que son dependent o es, la taxicitat monta, “ percòla ” dins lo cap (nòti per “ T ” lo trach “ taxic ”). Lo conjonch es linearizat segon la linearizacion intèrna. Lo cap de sintagma se realiza coma un sufix. Quand lo cap estructural es taxic, la taxicitat de son dependent demòra en plaça, los dos fan un sintagma ont lo cap es primièr.

- 14) a) [-èt [bat]] → [-èt [bat]] “ bat-èt ”
T T ←(T)
- b) [a [-ut [bat-]]] → [a [-ut [bat-]]] “ a bat-ut ”
T T T ←(T)

Pòt arribar qu’un dependent siá non taxic e un cap estructural taxic. Lo dependent, s’a pas el meteis de dependent, pòt pas recebre la taxicitat d’enluòc. Es aquò lo fondament de la clisi sintaxica, çò es de la clisi acompanhada d’un plaçament irregular (tipicament la dels pronoms objèctes dins las lengas romanicas). L’element non taxic es linearizat per un esperlongament

del procès de linearizacion intèrna del cap que n'es un dependent. Aital se tròba linearizat a esquèrra, a l'iniciala, coma un prefix:

15) [vei [lo]] → “ lo vei ”
T

Lo clitic (lo proclitic) pòt èsser considerat coma un complement incorporat (coma l'objècte incorporat de las lengas polisinteticas). L'incorporacion tanben se rescontra dins la composicion. Aquí, per de rasons que pòdi pas desenvolopar, lo caractèr taxic de l'objècte es pas pres en compte (çò que nòtan de parentèsis en 16) e l'objècte forma un primièr element de compausat (çò qu'estructuralament val un prefix accentuat).

16) [tòrç [còl]] → “ còltòrç ”
T (T)

Aqueles compausats presentan doncas un morfèma accentuat e non taxic. Podèm suspausar l'existéncia del cas invèrs, un morfèma inaccentuat e taxic. La forma “ es ” ja citada es un bon candidat, ja que “ es ” ocupa la meteissa plaça coma un vèrb taxic e tonic (“ sembla ” per exemple). Pausariam que “ a ” e “ va ”, “ fa ” son identicament taxics e atòns.

5 . Estructura del futur.

Ara tornem al futur.

Lo futur es un temps compausat qu'es vengut un temps sufixat. Cresi qu'es un ponch que totes acòrdan e i convenon.

Ça que la lo futur presenta tre la debuta de son atestacion romanica un òrdre infinitiu + auxiliar, contràriament als temps compausats amb lo participi.

L'òrdre infinitiu + aux. s'explica dirèctament se i a “ univèrbacion ”, çò es se l'òrdre linear es donat per la linearizacion intèrna. Pr'aquò es causa coneguda que al futur, dins la lenga medievals, l'infinitiu e l'auxiliar demòran separables (cf. Jensen 86, 96). Çò que los pòt separar son solament de pronoms clitics (çò que s'amerita de notar: se seriá pogut imaginar que d'advèrbis poguèsson separar l'infinitiu de l'auxiliar coma pòdon separar lo participi passat de l'auxiliar al passat compausat).

Se l'auxiliar realiza lo cap del sintagma verbal (o del sintagma inflexional), lo sol biais per que l'auxiliar siá realizat aprèp l'infinitiu es que l'infinitiu siá cliticizat sus l'auxiliar. Se la cliticizacion s'apren a una propietat distincta de l'accent, la taxicitat, i a pas d'empacha teorica a aquò. Pausarem doncas una cliticizacion de l'infinitiu tonic sus l'auxiliar tonic, e mai, dins los casos suspausats d'atonicitat de l'auxiliar (tresenas personas), una cliticizacion sus un auxiliar atòn.³ Se pòt representar coma en (17) ont nòti per “ A ” l'accent lexical.

---

³ Cal justificar que la clisi de l'infinitiu se fa regularament sus l'auxiliar e non pas sus l'objècte eventual. Aquò se deu fondar sul destriament de categorias majoras e de categorias fonccionalas: la coeréncia es mai fòrta entre una categoria majora e sos esperlongaments fonccionals que non pas entre doas categorias majoras qu'una govèrna l'autra.

- 17) a) [ai [far]] “ farai ”
T
A A
- b) i [['far] ['aj]]
ii [['fa] ['raj]] per resillabacion
iii [[,fa] ['raj]] ierarquizacion accentuala
- c) [a [far]] “ farà ” ~ “ fara ”
T
A
- d) i [['far] (a)]
ii [['fa] (ra)] per resillabacion
iii [['fa] ['ra]] la sillaba finala non metrica forma un pè e recep un accent
iv [[,fa] ['ra]] ierarquizacion accentuala
iii [['fa (ra)]] integracion de la sillaba finala dins un pè non saturat
(cf. tolosan o foissenc modèrns: “ manjatx-la ”: [man'dʒallɔ] vs
“ manja-la ”: [mandʒɔ'lɔ])

S'un pronom clitic depend de l'infinitiu, dos clitics precedisson l'auxiliar taxic (tonic o atòn) dins l'òrdre de sa dependéncia estructurala:

- 18) [ai [dar [vos]]] “ vos darai ”
T
A A

Per aver la mesoclisi (lo pronom entre l'infinitiu e l'auxiliar), cal l'infinitiu que siá inicial. Lo mecanisme que plaça un element en debuta d'enonciat se pòt representar coma un enfortiment accentual. A per efiech, se l'element es un vèrb, d'empachar la proclisi. L'infinitiu inicial recep sa plaça per un procès de mesa en valor que lo fa escapar a son ròtle ordinari de clitic. Lo fach que siá intrinsècament accentuat o fa possible. Lo clitic que ne depend ven enclitic, coma aprèp tot vèrb inicial (la mesoclisi es doncas un cas particular de l'enclisi):

- 19) [ai [dar [vos]]] “ dar vos ai ”
T
A A

En sosten de la tèsi que la mesoclisi es un cas particular de l'enclisi, podèm donar los exemples següents:

- 20) a) **contar vos ey** pleneirament
del Alexandre mandament
Fragment d'Alexandre (*in Appel 2, 25; 13*)
- b) ... [un jurista, un “ lengaforcat ”]
si.l metetz deniers denan
far vos a de gossa can.
Bernat Martí A, *Senhors, qui so cuges* 63, 2 Hoepffner 6
(Martin de Riquer I, 247)
- c) “ Per fol vos ai, cavalier,
plen d'auradura,
quar vos mi demandas
so don non ai cura.
pair'e maire ai,
e marit aurai,
e si a Dieu plai,
far m'aun onramen. ”
Diez *Altromanische Sprachdenkmale*, Bonn 1846, 119
(*in Appel “ Balada und Dansa ”* 51, 88)

Dins los cases que s'espèra la proclisi, avèm la proclisi tanben al futur:

- 21) “ Dieu vos sal, na pastorela
Color de rozeta;
fort me meravilh de vos
coma estaitz soleta;
bliaut vos darai,
si penre.l vos plai,
menudet cordat
ab filet d'argen ”
ibid.

Dins la lenga modèrna la separabilitat de l'infinitiu e de l'auxiliar al futur es perduda. Pausam doncas que lo futur es pas mai un temps compausat. Las formas d'“ aver ” son vengudas de suffixes. Dins los tèrmes çai utilizats: an perdut sa taxicitat e la recebon de la raïç del vèrb.

Lo futur sèrva çà que la de particularitats accentualas. Es lo sol temps (amb lo condicional, parallèlament format) que pausa l'accent sistematicament a una sillaba de distància del radical verbal (dins las conjugasons non radicalas):

- 22) a) *cant-i, cant-am, cant-avi, cant-àvem, cant-èri, cant-èrem*
b) *cant-arai, cant-arà, cant-arem*

Notem que lo futur a pas dos accents. Aital avèm “ volrà ” e non * “ vòlrà ” e dins los parlars ont /a/ pretonic passa a [ɔ] “ cantarai ” se ditz [kɔntɔ'raj] e non *[kɔŋta'raj]. (Per “ plourà ”: [plɔw'ra] ~ [plɔw'rɔ], cf. Sauzet 91.)

La forma “cantarà” amb son accent final, pòt evidentament èsser considerada coma lexicalament accentuada. Me sembla pr’aquò mai interessant de cercar de l’explicar coma un efiech de la natura verbala (parcialament) conservada de son sufix flexional. D’ont mai que permet d’explicar sincronicament la realizacion [ɔ] dins los parlars que la presentan.

Los sufixes derivacionals en occitan atrason sistematicament l’accent. Coma son en general de la forma VC... (vocala+consonanta...), se pòt accomodar amb l’idèa que lo radical o los sufixes mai encastonats⁴ sèrvan son potencial “accentogèn”, mas que simplament lo darrièr accent venç (es l’analisi de Garde 68 per l’accent de las lengas romanicas). Mas se pòt tanben considerar que lo sufix mai naut que pòrta una identificacion categoriala (nom, vèrb, adjectiu) introdusis l’accent del mot. Autrament dich, lo sufix categorialament actiu es tanben accentualament actiu.

23) [V -is [A -uz [N -ur [V am- “amorosís”
A

Se pausam que lo sufix de futur sèrva son identificacion verbala, serà el, dins lo vèrb conjugat al futur, lo morfèma portaire d’identificacion categoriala estructuralament mai naut. Serà lo sol que poirà a aquel títol introduir un accent. D’un biais, reven a considerar la morfologia del futur coma una morfologia derivacionala e non pas flexionala.

Lo sol accent possible d’una forma al futur deu venir del morfèma de futur. S’aquel morfèma pòrta un accent, la forma es accentuada sus sa finala (sul meteís sufix de futur). Se ne pòrta pas, la forma a pas d’accent. Ges d’estructura metrica es pas formada e un accent per default tomba sus la darrièra sillaba (coma dins las formas ont lo vèrb es seguit de mai d’un enclitic: “donatz-me-la” amb l’accent sus “la” dins totes los dialèctes occitans levat lo niçart, jamai sus “me”). Se pòt considerar qu’aquel accent segondàriament introdusit determina la formacion d’un pè metric final degenerat que coïncidís sistematicament amb la darrièra sillaba, e jamai amb doas, al contrari del pè metric final regular. (Nòti per “← A” l’introduccion de l’accent de default.)

24) a) [-i [V -a [-r [-a [V -edʒ [N esklɔp- [esklupedʒa [(raj)]]
A (A) (A) A

b) [-∅ [V -a [-r [-a [V - edʒ [N esklɔp - [esklupedʒa (ra)]
∅ (A) (A) [esklupedʒa (rɔ)]
[esklupedʒa [rɔ]]
← A

25) a) [[(a) [(ka) (ba)] (me) (la)]
A

b) [[(a) [(ka) (bɔ)] (me) (lɔ)]
A

⁴ Emplegui “encastonat” pel francés “enchâssé” o per l’anglés “embedded”.

- c)   [[(a) [(ka) (bɔ)] (me) [(lɔ)]]
                              A   ← A
- 26) a)   “ la de Pèire ” // “ la que t’ai dich ” [lɔde'pɛjre] [lɔketaj'ditʃ]
- [la [X [Sprep. // Prop.]]
                              T   T
  A
- b)   “ aquela de Pèire ” // “ aquela que t’ai dich ”
- [aquela [X [Sprep. // Prop.]]
                              T   T
  A   A
- c)   la → (la) → (lɔ) → [(lɔ)]
  ← A

Dins (26), X representa un cap intermediari (un nom vuèg per exemple), que sa preséncia es necessària per explicar lo fach que “ la ” dins aquel tipe de proposicion es pas tractat simplament coma un proclitic sul sintagma preposicional o la proposicion relativa.

Demòra la question del timbre vocalic [ɔ].

/a/ es pas pòsttonic al futur, ja que i a pas d’accent autre que l’accent per default que la vocala finala recep. Mas /a/ es pas pòsttonic ni mai dins “ la de Pèire ”.

Sufís en fach d’inversar la règla de labializacion:

27) Labializacion de /a/:

a) Formulacion classica:

/a/ se labializa en [ɔ] dins una sillaba del mot fonologic que seguís l’accent tonic.

b) Reformulacion prepausada:

/a/ se labializa en [ɔ] dins una sillaba del mot fonologic qu’es pas seguida de l’accent tonic.

Aquesta reformulacion es pas arbitrària. Recobris l’idèa que d’un biais “ pretonic ” sembla a “ tonic ” (que i a una gradacion de fòrça: tonic > pretonic > pòsttonic). Lo fach que lo tractament de “ a ” en occitan es sovent diferent en pretonica e en pòsttonica o suggerís plan de per se. Formalament, pausariam qu’un còp lo pè metric final format, las autras sillabas (las sillabas precedentas) an l’estatut de pès reduches ajonches al pè final dominant. Las /a/ labializadas serián las qu’apartenon pas a un pè accentuat, ni a un pè ajonch a un pè accentuat.

Dins lo cas del futur, lo morfèma de futur es taxic (en tant qu’afix, recep la taxicitat de la raïç verbala) e atòn. Forma una sillaba e un pè degenerat sens accent. A aquel títol la /a/ i es labializada. Se pausam que deu recebre l’accent per default (que consèrva la labializacion aquesida) per poder recebre l’adjonccion de las sillabas precedentas, aquelas son ajonchas a un pè (segondàriament) accentuat. Son donc pas, elas, labializadas: “ cantarà ” [kanta'rɔ] e non

*[kɔ̃ntɔ'rɔ] (avèm ben [kɔ̃ntɔ'rɔ] dins los parlars que labializan totas las pretonicas, mas ges de parlar a pas [kanta'raj] vs [kɔ̃ntɔ'rɔ]).

***

Per resumir la tèsi que defendi suls vèrbs “ a ”, “ fa ”, “ va ” et las tresenas personas dels futurs pronunciadas en [ɔ], pausi:

- que “ a ”, “ fa ” e “ va ” son de formas lexicalament atònas que recebon un accent per default (coma “ la ” dins “ la que te disi ” [lɔkete'dizi] o dins “ manja-la ” [mandʒɔ'lɔ]),

- que lo morfèma de futur a la tresena persona es tanben lexicalament atòn e que rend tota la forma que s'i suffixa atòna; aquelas formas recebon pas qu'un accent final per default qu'empacha pas la realizacion labializada.

Pensi d'aver mostrat tanben qu'aquesta analisi demanda de renonciar a la caracterizacion solament en tèrmes accentuals del clitics, mas d'integrar tanben una dimension de “ taxicitat ”, de visibilitat per la sintaxi. Permet de pensar una classificacion mai fina, en particular la cliticizacion d'un element tonic o sus un element atòn.

***

Referéncias:

- Carl Appel, 1928, ed. *Raimbaud von Orange*. Berlin: Weidmannsche Buchhandlung.
- Carl Appel, 1907, *Provenzalische Chrestomatie mit Abriss der Formenlehre und Glossar*, Leipzig: Reisland, 344.
- Dominique Billy, 1989, *L'architecture lyrique médiévale*. Montpellier: SFAIEO, 293.
- Noam Chomsky, 1986, *Barriers*, Linguistic Inquiry Monograph, 6, Cambridge Massachusetts, MIT Press.
- Paul Garde, 1968, *L'accent*, Paris: PUF.
- Frede Jensen, 1986, *The Syntax of Medieval Occitan*, Tübingen: Max Niemeyer.
- Frede Jensen, 1996, *Syntaxe de l'ancien occitan*, Tübingen: Max Niemeyer.
- Richard Kayne, 1994, *The Antisymmetry of Syntax*, Cambridge Mass. London: MIT Press.
- Martin de Riquer, 1975 / 1983, *Los trovadores, historia literaria y textos*. Barcelona: Ariel, 3 vol.
- Alain Rouveret, 1994, *Syntaxe du gallois: principes généraux et typologie*, Paris: CNRS-Editions.
- Patrick Sauzet, 1991, “ Diasystème et paramètres. A propos d'une contrainte phonologique de l'occitan ”, in R.Favreau éd. *Mélanges de langue et de littérature occitanes en hommage à Pierre Bec*, Poitiers, CESCO, p.513-530.
- Patrick Sauzet, 1994, *Attendance, gouvernement et mouvement en phonologie. Les constituants dans la phonologie et la morphologie de l'occitan*, (thèse, Paris VIII, 1993), préface de J.-R. Vergnaud, Montpellier CEO/UPV.
- Patrick Sauzet, 1996, “ Ordre des mots, ordre dans les mots ”, *Langue française*, 111, 10-37.
- Povl Skårup, 1975, *Les premières zones de la proposition en ancien français. Essai de syntaxe de position*, Copenhague (Etudes Romanes 6).
- Povl Skårup, 1986, “ L'ordre des pronoms placés dans la zone verbale en ancien occitan ” *Studia Neophilologica*, 58.
- Sergio Vatteroni, 1986, *Le poesie del trovatore Johan Esteve*, Ospedaletto (Pisa): Pacini.
- Edwin Williams, 1981, “ On the Notions 'Lexically related' and 'Head of a Word' ”, *Linguistic Inquiry*, 12-2, p245-274.